

Раїса Мартинова,доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України,
професор кафедри західних і східних мов і методики їх навчання,
Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського,
вул. Старопортофранківська, 26, м. Одеса, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7201-4247>

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ПЕРШИХ МІЖНАРОДНИХ МОВ І МЕТОДІВ ЇХ НАВЧАННЯ В IV–XVII СТОЛІТТЯХ

Один із основних законів діалектики, закон «заперечення-заперечення», свідчить про те, що будь-яка новизна ефективна, якщо вона виключає старі, вже не актуальні знання, а вбирає в себе їх доцільні на сьогодні елементи і синтезує їх із сучасними чинниками розвитку суспільства і особистості. Відповідно до цього ефективна методика навчання іноземних мов може бути та, яка використовує найбільш доречні методичні дії давніх методик і синтезує їх із новітніми, обумовленими заказом сучасного суспільства. Тому представлено дослідження торкається проблеми перших міжнародних методів навчання іноземних мов, заперечення їх не актуальних елементів і визначення тих, які доцільно використовувати у сучасних умовах навчання. **Результатом** проведеного дослідження стали наступні висновки: 1. Історичними передумовами становлення грецької як першої міждержавної мови були: особливе становище Греції у складі Візантійської Імперії у IV–XIII століттях та охоплення нею всіх країн Середземномор'я, які мали підтримувати торговельні стосунки між собою. Особливостями навчання грецької були: 1) інтуїтивне, що проходило в усній формі на основі сприйняття мови священнослужителів та наслідування почутого; 2) усвідомлене, що передбачало говоріння на основі вивчення лінгвістичної структури мови. 2. Історичними причинами становлення латинської як другої (наступної) міждержавної мови були: завоювання Візантійської Імперії хрестоносцями у XIII столітті й її поділу на декілька князівств, серед яких Латинське стало домінуючим до XVI століття; та розвиток його контактів із західноєвропейськими державами. Навчання латинської мови було чотирьох-етапним та базувалося на засвоєнні її лінгвістичних основ та читанні аутентичних текстів і їх перекладі на рідну мову учнів. 3. Історичними чинниками становлення французької як третьої (наступної) міждержавної мови були: завоювання Францією у XVI–XVII століттях багатьох земель південної Європи та зміна значної частини християнської релігії на протестантську. Методами навчання французької мови на той час були: 1) «метод гувернантки» для індивідуального інтуїтивного навчання; 2) «синтетично-дедуктивний метод» для масового аналітичного навчання. 4. Встановлено спадкоємність методів навчання грецької, латини та французької мов. Вона полягає у: 1) використанні латинської абетки, започаткованої грецьким просвітницьким духовенством; 2) інтуїтивному опануванні мовами представниками торговельних осередків; 3) аналітичному вивченні іноземних мов; 4) запам'ятовуванні стійких мовленнєвих висловлювань.

Ключові слова: історія розвитку методики навчання іноземних мов, історичні передумови, перші міжнародні мови, спадкоємність методів.

Актуальність. Сьогодні, наприкінці першої чверті XXI століття, потреба у володінні іноземними мовами і, в першу чергу, англійською як міжнародною стрімко зростає. Це обумовлено розширенням і поглибленням політичних, економічних, освітніх і культурних контактів України з провідними державами світу. Тому в методиці навчання іноземних мов з'являються нові методи та технології розвитку вмінь усної та писемної іншомовної комунікації. Поруч із впровадженням нових форм засвоєння мовного та мовленнєвого матеріалу застосовуються методичні дії, що виникли в далекому минулому, а саме: переклад, аналіз лінгвістичних явищ, читання аутентичних текстів; говоріння на основі сприйняття іншомовного мовлення його носіями та відтворення почутого. Чим вища здатність методистів до аналізу і синтезу минулих і сучасних прийомів навчання, тим ефективніші їх авторські методики. Бо відповідно до діалектичного закону «заперечення – заперечення», будь-яка новизна правомірна при умові вибору з минулого досвіду його самих

ефективних чинників і поєднання їх із сучасними потребами розвитку суспільства і особистості.

Щодо становлення методики навчання іноземних мов як самостійної науки необхідно: дослідження історії її розвитку; врахування переваг та недоліків попередніх методів навчання; визначення їх правомірності відповідно до соціальних вимог суспільства під час їх впровадження; визначення доступності їх застосування для людей різного віку в різних умовах навчання; рівень їх потенціалу для іншомовної самоосвіти.

Саме такі проблеми вирішували українські: О. Беляєв (1994), О. Бігич (2013), М. Вашуленко (1994), В. Карпова (1999), Б. Лабінська (2014), Р. Мартинова (2004, 2023), Н. Микитенко (2012), Л. Морська (2012), О. Мисечко (2005), С. Ніколаєва (2020), В. Плахотник (1994), В. Редько (2018), О. Тарнопольський, М. Кабанова (2019) та зарубіжні: М. Berlitz (1926), S. Doff (2002), T. Giesler (2019), A. Howatt (2014), D. Hunter (2012), E. Kolb (2013), D. Larsen-Freeman (2011), K. Macht (1990), H. Palmer (1023), Ch. Puren (1988), R. Smith (2005) дослідники.

Ми встановили, що українські вчені внесли значний вклад в розвиток методики як самостійної науки, але недооцінили вплив історичних і соціальних подій на зміну методів навчання і тому не звернули достатньо уваги на то, що: 1) методи навчання іноземних мов обумовлюються реальними потребами суспільства в іншомовній комунікації українських громадян з людьми інших держав; 2) кожний наступний метод навчання має враховувати недоліки попереднього і тим самим наближати іншомовні комунікативні вміння до їх використання в реально-мовленнєвих ситуаціях; 3) кожний наступний метод не має заперечувати використання не актуальних елементів попереднього, а удосконалювати і модифікувати їх; 4) сьогодні не виправдано знижується спадкоємність між попередніми і наступними методами навчання; 5) заперечується правомірність модифікації нових методів навчання відповідно до умов їх практичного застосування; 6) дозволяється довготривале і широкомасштабне впровадження неефективних методів навчання лише на основі їх привабливої комунікативної назви, наприклад, нав'язаний українській методиці російській «свідомо-практичний метод» воронезьких дослідників (Мартинова, 2023: 165).

Щодо зарубіжних вчених, то вони також внесли значний вклад в розвиток методики як самостійної науки. Вони встановили, що: 1) попередні методи при введенні нових не зникають; їх кращі елементи продовжують використання, що не тільки забезпечує спадкоємність методів, але й дає змогу учням поступово переходити на нові форми навчання і одночасно користуватися зручними, ефективними для них, наприклад, таким як *переклад* на рідну мову; 2) назви нових методів не відразу використовувалися у широкому вжитку, щоб не викликати в учнів негативних емоцій. Тому і впроваджувалися вони поступово. Наприклад, усний підхід чи ситуаційний підхід досі не домінують у класі, але цінність комунікативної програми навчання та ситуаційної презентації матеріалу визнаються ефективними і реалізуються у сучасних підручниках; 3) зміна методів у закладах освіти США завжди обумовлювалась соціальним замовленням суспільства; історичними, економічними та культурологічними подіями в державі. Ніякі «модні», але не ефективні методи не впроваджувалися. Наприклад, «гуманістичні методи», такі як «Тихий шлях» або «Десугестивний» взагалі не використовувалися через їх недостатню обґрунтованість і високу ускладненість навчальних дій; хоча їм приділяється багато уваги у впливових звітах про методи Річардса і Роджерса (1986) та Ларсена-Фрімена (1986); 4) США як країна, яка опікувалась розвитком освіти в Британії, Канаді, Австралії, завжди враховувала умови і потреби їх громадян щодо вивчення іноземних мов. Саме тому при впровадженні нових методів навчання враховувався принцип їх модифікації відповідно до певних особистостей зазначених держав.

Натомість зарубіжні вчені не уділяли достатньо уваги іншомовній самоосвіті; недооцінювали зна-

чення домашніх завдань для повторення матеріалу, що вивчався на уроці, в позаурочний час; не спонукали учнів до обов'язкового виконання письмових завдань, бо вважали мову засобом усно-мовленнєвої комунікації; довгий час не змінювали тематику навчальних текстів у підручниках відповідно до соціальних змін у суспільстві; не достатньо розробляли теоретичні засади навчання іноземних мов, бо здебільшого вважали методику практичною формою навчальної діяльності.

Існування зазначених проблем як в українській так і зарубіжній методиці обумовили необхідність спроби їх розв'язання, а відтак вибір теми даної статті, яка за своїм змістом висвітлює витoki методики навчання іноземних мов, починаючи з IV і закінчуючи XVII століттям, та визначає їх спадкоємність та доцільність використання їх окремих елементів на сучасному етапі навчання.

Отже, **мета** цієї роботи ознайомити читачів з історичними подіями IV-XVII століть, які обумовили вивчення грецької, латині та французької як мов міждержавного спілкування; проаналізувати методи їх навчання та встановити їх спадкоємність і доцільність використання їх окремих елементів у сучасних методиці.

Завдання роботи є такими: 1) визначити історичні передумови використання грецької мови як першої міждержавної та охарактеризувати методику її навчання; 2) розкрити політичні причини зміни грецької міждержавної мови на латинську і представити методику її чотирьох-етапного навчання; 3) викласти історичні чинники вивчення французької як наступної мови міждержавного спілкування та пояснити сутність методичних дій щодо досягнення вмінь франкомовної комунікації; 4) встановити спадкоємність методів навчання грецької, латинської та французької мов та обґрунтувати правомірність застосування їх окремих елементів у сучасній методиці навчання іноземних мов.

Метами дослідження були: ознайомлення з історичними матеріалами та їх аналіз; вивчення методичних особливостей навчання іноземних мов у зазначений час та виокремлення їх ефективних елементів.

Виклад основного змісту. Істотна потреба у знанні іноземних мов виникла у далекому минулому, коли Греція зайняла особливе становище у Візантійській імперії, що існувала з IV по XV століття нашої ери. Сама імперія охоплювала території сучасних Греції, Туреччини, Балканських країн, Єгипту та інших регіонів Середземномор'я. Необхідність у торгових контактах народів цих країн зумовила визначення для них єдиної мови спілкування. Нею стала *грецька* з наступних причин: 1) у зв'язку з розташуванням Греції на перехресті багатьох торговельних шляхів, що проходили по всьому Середземномор'ю. Тому греки мали торговельні зв'язки з іншими народами, і грецька мова стала мовою міжнародної комунікації та торгівлі; 2) у зв'язку з високим рівнем розвитку освіти, що виявлялося у створенні першого латинського алфавіту та використанні його для написання філософських, літературних, історичних та наукових текстів; 3) у зв'язку із зародженням християнської релігії, що виявлялося

у викладі грецькою мовою текстів раннього християнства та Нового Завіту, а також усіх Богослужінь у православній церкві. Це призвело до того, що грецька мова була поширена по всьому християнському світу; 4) у зв'язку зі світовим значенням грецької художньої прози, і зокрема, таких класичних творів, як «Іліада» та «Одісея» Гомера, які вплинули на розвиток світової літератури.

Вивчення грецької мови на той час було інтуїтивним в усній формі спілкування. Його умовними вчителями були освічені священики православних церков, куди з'їжджалися паломники з усіх країн світу. Міждержавне торгове спілкування за часів Візантійської імперії забезпечували освічені торговці, які називалися «хазарійцями» (χαζάροι). Це були люди, які володіли кількома мовами, включаючи грецьку, арабську та єврейську. Хазарійці займалися торгівлею та банківською справою, та їх знання мов були необхідні для ведення ділових відносин із людьми різних країн. І хоча вони не володіли методами навчання іноземних мов, вони здійснювали навчання не тільки на основі слухання і наслідування мови, що звучить, але й на основі вивчення лінгвістичної структури мови. Останнє проводилось у рамках спеціальної університетської освіти.

Однак у зв'язку із завоюванням Візантійської імперії в XIII столітті хрестоносцями вона була поділена на декілька князівств і держав, у тому числі на Латинське князівство Ахеї. Його офіційною мовою була грецька, яка використовувалася в адміністративних, юридичних та культурних цілях. При цьому поряд із грецькою в князівстві Ахеї використовувалися й інші мови, такі як латина та французька, особливо у сфері взаємодії із західними європейськими державами. Роль цих держав у масштабному розвитку економіки, торгівлі та культури була лідируючою у світі, і тому латиномовне спілкування з їхніми народами набуває головного значення. Відтак латинь, що виникла ще за часів Римської імперії в VII столітті до нашої ери, стає соціально затребуваною в середньовічній Європі.

Використання латини як мови міжнародного ділового спілкування обумовлювалося спільністю її алфавіту з грецькою та схожістю їх орфографічних систем. Подальше витіснення латиною грецької мови зі статусу міждержавного пояснювалося доступністю для оволодіння її фонетикою, лексикою та граматиною; а також широкою популярністю її фразеологізмів, висловів, прислів'їв та приказок. Саме тому латинська мова набуває статусу міждержавної на наступні три століття.

Вивчалася латина як на приватних заняттях, так і в більшості шкіл країн середньовічної Європи як практичний засіб ділового спілкування їхніх народів. Досягнення такого вміння здійснювалося шляхом слухання та повторення окремих виразів, речень та цілих фрагментів мови для їх запам'ятовування та передачі відповідних їм думок. В основі такого навчання до кінця XVII століття лежали методичні дії, довільно

програмовані освітянами того часу, які не мали спеціальних методичних знань, але володіли латиною на високому граматичному та комунікативному рівнях.

У Середньовічній Європі вивчення латинської мови було важливою частиною освіти у церковних та навчальних закладах. Методика вивчення латинської мови в ті часи була заснована на граматичному підході, який полягав у вивченні системи словозміни, що особливо проявляється у дієсловному відмінюванні. Утворення словоформ латиною відбувається шляхом приєднання закінчень, а словотворення – шляхом приєднання префіксів і суфіксів. У зв'язку з такою його не простою граматичною системою освітяни тих років наполягали на можливості засвоєння латині через засвоєння її граматики. Тому головними методичними прийомами були: заучування правил створення всіх форм дієслів у різних часах; всіх форм іменників у різних відмінках; всіх форм інших частин мови для розуміння сенсу кожного речення в текстах, що читаються. Загалом методика навчання латинської мови зводилася до чотирьох етапів.

Перший етап був присвячений вивченню алфавіту та пропису букв, потім учні переходили до вивчення граматики та синтаксису. У цьому процесі використовувалися латинські граматичні трактати, наприклад, «Ars grammatica».

Другий етап був спрямований на формування навичок читання та письма. Для цього учні читали тексти з латинської класичної літератури та записували їх основні змістовні речення. Важливе значення надавалося також перекладу текстів з латинської на рідну мову учнів.

Третій етап полягав у навчанні учнів сприймати та розуміти складні мовні явища. Для цього вчитель читав речення, що їх містять, латинською мовою і пояснював їх просто і доступно.

Четвертий етап організовувався з метою розвитку пам'яті учнів. І тому вони запам'ятовували латинські тексти, наприклад, з Енеїди Вергілія, за допомогою спеціальних технік, таких як: асоціативні зв'язки інформації; виклад її у римованій формі; її пред'явлення у вигляді абревіатур («Etc.» – це абревіатура від латинської фрази «et cetera», що означає «і так далі»).

Надалі граматичний метод навчання латини було механічно перенесено на вивчення інших іноземних мов у зв'язку з появою «Раціональної Граматики», створеної в 1660 р. в монастирі Пор Рояль. Вона втілила перший досвід розробки загально-лінгвістичної теорії. Її суть полягала у вивченні класичних мов на основі читання автентичних текстів. При цьому питання усного спілкування не розглядалися; фонетика як наука не існувала. Навчання граматики інших мов будувалося за зразком та подобою навчання латинської граматики як найбільш досконалого.

Загалом методика вивчення латинської мови в середньовічній Європі була заснована на систематичному та глибокому вивченні граматики та читанні текстів класичної латинської літератури.

Однак до середини XVI століття провідна роль латині як мови міждержавного спілкування знижується у зв'язку з тим, що Франція стає потужною державою та її вплив поширюється на інші країни Європи. Тому французька мова починає відображати специфіку нової культури, нових форм мистецтва і поділу суспільства на групи багатих і незаможних людей. Фонетично приваблива і милозвучна французька мова впевнено входить у спілкування вищих верств суспільства. Використанню французької мови також сприяла всеосяжна реформація країни. Вона призвела до послаблення значимості християнства у багатьох частинах Європи та поширення протестантизму, а звідси і зменшення впливу латинської церкви. Тому французька мова стала державною мовою Франції, а французька культура стала моделлю для інших країн Європи. При цьому латинська мова досі широко використовується в науці та медицині, а також продовжує бути однією з офіційних мов Римської католицької церкви.

Надалі роль Франції серед Європейських держав продовжує посилюватись завдяки зростанню її військового, економічного та політичного впливу на них. Так, у XVI столітті Франція вела активну зовнішню політику – воювала з Іспанією та імперією Габсбургів за своє панування у південній частині Європи. Здобувши перемогу у цій війні, Франція здобула низку територіальних і політичних переваг і стала, таким чином, ще більш потужною та впливовою силою в цій частині континенту. Наприкінці XVII століття Франція воювала з Нідерландами з метою отримання контролю над її колоніями і торговими відносинами із ними. Внаслідок цієї війни Франція отримала нові території під свій вплив.

Отже, завдяки стрімкому поширенню французької культури в багато Європейських країн, перемоги Франції за сфери впливу в цій частині континенту та високий рівень своєї політики, дипломатії, економіки та науки, вона стає провідною Європейською державою; а її мова набуває статусу міждержавного спілкування.

Першою відомою методикою навчання французької мови у Франції була інтуїтивна навчально-виховна діяльність гувернанток. Це були добре освічені молоді жінки з розвинених на той час країн, переважно з Франції; рідше з Німеччини, Іспанії та Італії, які запрошувалися до багатих родин для роботи гувернантками, тобто вихователями дітей. Вони не володіли рідною мовою своїх учнів, що виключало семантизацію іноземної мови шляхом перекладу та його використання у процесі навчання. У цьому заняття як системно сплановані уроки не передбачалися, оскільки гувернантки не володіли методичними знаннями і вміннями. Вони проводилися як довільне спілкування з дітьми на цікаві їм теми; обов'язково включали пізнавальну інформацію та виховні настанови. Діти слухали іноземну мову своєї гувернантки та засвоювали її шляхом наслідування та повторення почутого, а потім спроб викладу власних думок. Таке навчання не передбачало з боку носія іноземної мови будь-яких дій щодо заучування

дітьми граматичних правил та виконання будь-яких граматичних вправ на їх основі. Іноземна мова вивчалася як рідна в спонтанно виниклому мовному середовищі між тим, хто виховує і навчає, і тими, хто слухають і наслідують. Такий спосіб оволодіння іноземною мовою став називатися *«методом гувернантки»*.

Однак такі індивідуальні заняття до середини XVIII століття не могли задовольнити всі зростаючі потреби країн, що розвиваються, у знанні французької мови та інших іноземних мов для підтримки вигідних для них торгових відносин один з одним. Тому приватні заняття залишалися лише для привілейованих верств населення, а масове навчання французької мови почало здійснюватися в гімназіях та лицарських академіях, де навчалася переважно дворянська молодь. При цьому французька мова стала обов'язковим предметом поряд із рідною мовою учнів. У деяких країнах замість французької мови вивчали італійську чи іспанську. Англійська мова як іноземна і тим більше міжнародна була введена у навчальний процес європейських країн значно пізніше. Таке масове навчання іноземних мов виключало використання *методу гувернантки* та зумовило появу іншого методичного спрямування.

Інший напрямок, як ми описали вище, базувався на синтетичному аналізі граматичної структури мови, що вивчається. Він виник ще в середині XVII століття і реалізувався в *«синтетично-дедуктивному»* вивченні класичних мов: грецької та латини.

Як *«метод гувернантки»*, так і *«синтетично-дедуктивний напрямок»* вивчення класичних мов у XVIII столітті використовувалися для навчання французької мови як домінуючої у зв'язку з провідним на той час культурним і економічним розвитком Франції – однією з країн Західної Європи. У той час Францію очолював видатний політичний діяч Людовік 14 – «Король Сонця», який заснував відомий всім «Версаль». Тому французька мова могла взяти на себе статус «міжнародної», але всесвітня історія у вирішенні цього мовного питання розпорядилася по-іншому.

Викладене вище дає змогу дійти таких **висновків**:

1. Історичними передумовами становлення *грецької як першої міждержавної мови* були: особливе становище Греції у складі Візантійської Імперії у IV–XIII століттях та охоплення цією Імперією всіх країн Середземномор'я, які мали підтримувати торговельні стосунки між собою. Особливостями навчання грецької в той час були: 1) інтуїтивне, що проходило в усній формі на основі сприйняття мови священнослужителів та наслідування почутого; 2) усвідомлене, що передбачало говоріння на основі вивчення лінгвістичної структури мови.

2. Історичними причинами становлення *латинської як другої (наступної) міждержавної мови* були: завоювання Візантійської Імперії християнськими у XIII столітті й її поділу на декілька князівств, серед яких Латинське стало домінуючим до XVI століття; та розвиток контактів цим князівством із західноєвропейськими державами. Навчання латинської мови було чотирьох-

етапне: 1) вивчення алфавіту, написання букв, опанування основ граматики; 2) формування навичок читання та письма й розвиток умінь перекладу текстів на рідну мову учнів; 3) навчання сприйманню речень на слух із складними граматичними явищами; 4) розвиток пам'яті для запам'ятовування стійких висловлювань та текстів класичної латинської літератури.

3. Історичними чинниками становлення *французької як третьої* (наступної) *міждержавної мови* були: завоювання Францією у XVI–XVII століттях багатьох земель південної Європи, а саме частини колоній Іспанії, Габсбургів і Нідерландів; та зміна значної частини християнської релігії на протестантську. Методами навчання французької мови на той час були: 1) «метод гувернантки» для індивідуального навчання; він полягав у постійному мовленнєвому контакті дітей з носієм французької мови, що створювало для них природне іншомовне середовище; 2) «синтетично-дедуктивний метод» для масового навчання; він полягав у розвитку вмінь комунікації на основі усвідомлення лінгвістичної структури мови, як це відбувалося при вивченні грецької та латини.

4. Встановлено спадкоємність методів навчання грецької, латини та французької мов. Вона полягає у наступному: 1) використанні латинської абетки, започаткованої грецьким просвітницьким духовенством; 2) інтуїтивному опануванні мовами представниками торговельних осередків для найскорішого здійснення міждержавних економічних контактів; 3) аналітичному вивченні іноземних мов, яке передбачало усвідомлене сприйняття, вивчення та вживання мовних явищ, їх обов'язковий переклад на рідну мову учнів, читання складних за мовним наповненням аутентичних текстів, запам'ятовування стійких мовленнєвих висловлювань.

У багатьох сучасних методах навчання іноземних мов з успіхом використовуються такі методичні дії з давніх методик, як: 1) розвиток вмінь іншомовного говоріння на основі використання граматики, що опановується інтуїтивно (емоційно-смысловий метод І. Шехтера); 2) розвиток вмінь читання художніх та технічних аутентичних текстів (сугесто-кібернетичний інтегральний метод прискореного вивчення іноземних мов В. Петрусинського; навчання іноземних мов для спеціальних цілей О. Тарнопольського); 3) використання читання як засобу демонстрації вживання мовного матеріалу, що вивчається і вивчається (читацький метод М. Уеста; свідомо-порівняльний метод Л. Щерби); 4) застосування перекладу на рідну мову учнів: а) мовного матеріалу, що вивчається, для його семантизації (свідомо-порівняльний метод Л. Щерби; системно-комунікативний метод В. Плахотника); б) мовленнєвого матеріалу у вигляді цікавих оповідань (комунікативний метод Н. Складенко). Безумовно, названі методичні прийоми навчання із давніх методик використовуються у взаємозв'язку з сучасними і тому мають інші особливості й іншу ступень їх якості.

Отже, вважаємо, що ця наукова праця започатковує дослідження впливу історичних подій на вибір мови міждержавного спілкування, розвиток методів її

навчання з урахуванням і використанням їх найбільш ефективних прийомів із методик минулих часів. Плануємо наше подальше дослідження історичних передумов набуття англійської мови статусу «міжнародної» на початку XVIII століття і методів її навчання в різних країнах світу до кінця XIX століття.

ЛІТЕРАТУРА

- Біляев О. М., Вашуленко М. С., Плахотник В. М. Концепція мовної освіти в Україні. *Рідна школа*. 1994. Вип. 9. С. 71–74.
- Карпова В. М. Історія розвитку методики навчання іноземних мов з 15 по 20 століття. Суми : Сумський державний педагогічний інститут. 1999. 156 с.
- Лабінська Б. І. Історіографія дослідження розвитку методики навчання іноземних мов на західноукраїнських землях (друга половина XIX – перша половина XX ст.). *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота*. 2014. № 34. С. 98–104.
- Мартинова Р. Ю. Цілісна загальнодидактична модель змісту навчання іноземних мов : монографія. Київ : Вища школа, 2004. 454 с.
- Мартинова Р. Ю. Лінгводидактичні праці сучасних науковців з історії розвитку методики навчання іноземних мов як самостійної науки. *Український педагогічний журнал*. 2023. № 3. С. 163–174.
- Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька ; за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2013. 590 с.
- Микитенко Н. О. Розвиток англійської мови для спеціальних цілей: особливості формування змісту навчання. *Вісник Львівського державного університету безпеки життєдіяльності*. 2012. № 6. Ч. 2. С. 79–89.
- Мисечко О. Є. З історії запровадження іноземних мов у шкільну практику (X–XVIII ст.). *Шлях освіти*. 2005. № 1. С. 45–52.
- Морська Л. І. Англійська мова для спеціальних цілей (ESP): історія виникнення підходу та його специфіка. *Наукові записки Ужгородського національного університету*. 2012. № 28. С. 54–61.
- Ніколаєва С. Ю. Історія методики навчання іноземних мов: навчально-методичний посібник для студентів магістратури та аспірантури. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2020. 180 с.
- Редько В. Г. Оновлення змісту навчання іноземних мов у сучасній шкільній освіті – прерогатива нової української школи. *Іноземні мови в школах України*. 2018. № 4. С. 10–15.
- Тарнопольський О. Б. Історія розвитку методики навчання іноземних мов як науки з другої половини XIX сторіччя і до наших днів. *Методика викладання іноземних мов та їх аспектів у вищій школі* : підручник. Дніпро : Університет імені Альфреда Нобеля, 2019. С. 58–79.
- Berlitz M. D. The Berlitz Method for teaching modern languages. English. Part 246-th edition. London; Paris, 1926. 116 p.
- Doff S. Englischlernen zwischen Tradition und Innovation. Fremdsprachenunterricht für Mädchen im 19. Jahrhundert. Munich : Langenscheidt-Longman, 2002. 541 p.
- Giesler T. Munich works: German perspectives on the history of language learning and teaching. *Language & History*, 2019. P. 265–269.

16. Howatt A. & Smith R. The History of Teaching English as a Foreign Language, from a British and European Perspective. *Language & History*, 2014. 57(1). P. 75–95.

17. Hunter D. & Smith R. Unpackaging the Past: 'CLT' through ELTJ Keywords. *ELT Journal*, 2012. 66(4). P. 430–439.

18. Kolb E. Kultur im Englischunterricht. Deutschland, Frankreich und Schweden im Vergleich (1975–2011). Heidelberg : Winter. 2013. 437 p.

19. Larsen-Freeman D. Techniques and Principles in Language Teaching (3rd edition). Oxford University Press. 2011. 318 p.

20. Macht K. Methodengeschichte des Englischunterrichts. 3 vols. Augsburg : University of Augsburg. 1990. 343 s.

21. Palmer H. E. The Oral Method of Teaching Languages. Cambridge : Heffer, 1923. 162 p.

22. Puren Ch. Histoire des méthodologies de l'enseignement des langues. Paris : Nathan-CLE international, 1988. 448 p.

23. Smith R. C. An Investigation of the Roots of ELT, with a Particular Focus on the Work of Harold E. Palmer. Phd thesis, University of Edinburgh, 2005. 110 p.

REFERENCES

1. Bilyayev, O. M., Vashulenko, M. S., & Plakhotnyk, V. M. (1994). Kontsepsiya movnoyi osvity v Ukraini [The concept of language education in Ukraine]. *Ridna shkola – Native school*, 9, 71–74 [in Ukrainian].

2. Karpova, V. M. (1999). Istoriya rozvytku metodyky navchannya inozemnykh mov z 15 po 20 stolittya [The history of the development of foreign language teaching methods from the 15th to the 20th century]. Sumy : Sums'kyi derzhavnyy pedahohichnyy institut [in Ukrainian].

3. Labins'ka, B. I. (2014). Istoriohrafiya doslidzhennya rozvytku metodyky navchannya inozemnykh mov na zachidnoukrayins'kykh zemlyakh (druha polovyna XIX – persha polovyna XX st.) [Historiography of the study of the development of foreign language teaching methods in Western Ukrainian lands (second half of the 19th – first half of the 20th centuries)]. *Naukovyy visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*, 34, 98–104 [in Ukrainian].

4. Martynova, R. Yu. (2004). Tsilisna zahal'nodydaktychna model' zmistu navchannya inozemnykh mov: monohrafiya [A comprehensive didactic model of the content of foreign language teaching : a monograph]. Kyiv : Vyscha shkola [in Ukrainian].

5. Martynova, R. Yu. (2023). Lihvodydaktychni pratsi suchasnykh naukovtsiv z istoriyi rozvytku metodyky navchannya inozemnykh mov yak samostiyanoi nauky [Linguistic works of modern scientists on the history of the development of foreign language teaching methods as an independent science]. *Ukrayinsky pedahohichny zhurnal – Ukrainian Pedagogical Journal*, 3, 163–174 [in Ukrainian].

6. Bihych, O. B., Borysko, N. F., & Borets'ka, H. E. (2013). *Metodyka navchannya inozemnykh mov i kul'tur: teoriya i praktyka [Methods of teaching foreign languages and cultures: theory and practice]*. Kyiv : Lenvit. [in Ukrainian].

7. Mykytenko, N. O. (2012). Rozvytok anhliys'koyi movy dlya spetsial'nykh tsiley: osoblyvosti formuvannya zmistu navchannya [Development of the English language for special purposes: peculiarities of the formation of the content of education]. *Visnyk L'vivs'koho derzhavnoho universytetu bezpeky zhyttyediyal'nosti – Bulletin of the Lviv State University of Life Safety*, 6 (2), 79–89. [in Ukrainian].

8. Mysechko, O. Ye. (2005). Z istoriyi zaprovadzhennya inozemnykh mov u shkil'nu praktyku (X–XVIII st.) [On the history of the introduction of foreign languages into school practice (X–XVIII centuries)]. *Shlyakh osvity – The way of education*, 1, 45–52 [in Ukrainian].

9. Mors'ka, L. I. (2012). Anhliys'ka mova dlya spetsial'nykh tsiley (ESP): istoriya vynykennya pidkhotu ta yoho spetsyfika [English for specific purposes (ESP): the history of the approach and its specifics]. *Naukovi zapysky Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu – Scientific notes of the Uzhhorod National University*, 28, 54–61 [in Ukrainian].

10. Nikolayeva, S. Yu. (2020). *Istoriya metodyky navchannya inozemnykh mov: navchal'no-metodychnyy posibnyk dlya studentiv mahistratury ta aspirantury [History of foreign language teaching methods: a teaching and methodical guide for master and postgraduate students]*. Kyiv : Vyd. tsentr KNU [in Ukrainian].

11. Red'ko, V. H. (2018). Onovlennya zmistu navchannya inozemnykh mov u suchasny shkil'niy osviti – prerohatyva novoyi ukrayins'koyi shkoly [Updating the content of teaching foreign languages in modern school education – the prerogative of the new Ukrainian school]. *Inozemni movy v shkolakh Ukrayiny – Foreign languages in schools of Ukraine*, 4, 10–15 [in Ukrainian].

12. Tarnopol's'kyi, O. B., & Kabanova, M. R. (2019). Istoriya rozvytku metodyky navchannya inozemnykh mov yak nauky z druhoyi polovyny XIX storichchya i do nashykh dnev [The history of the development of the methodology of teaching foreign languages as a science from the second half of the 19th century to our days]. *Metodyka vykladannya inozemnykh mov ta yikh aspektiv u vyshchiy shkoli – Methodology of teaching foreign languages and their aspects in higher education: a textbook* (pp. 58–79) Dnipro: Universitet A. Nobelya [in Ukrainian].

13. Berlitz, M. D. (1926). *The Berlitz Method for teaching modern languages. English*. Part 246-th edition. London ; Paris [in English].

14. Doff, S. (2002). *Englischlernen zwischen Tradition und Innovation. Fremdsprachenunterricht für Mädchen im 19. Jahrhundert*. Munich : Langenscheidt-Longman [in English].

15. Giesler, T. (2019). Munich works: German perspectives on the history of language learning and teaching. *Language & History*, 265–269 [in English].

16. Howatt, A., & Smith, R. (2014). The History of Teaching English as a Foreign Language, from a British and European Perspective. *Language & History*, 57(1), 75–95 [in English].

17. Hunter, D., & Smith, R. (2012). Unpackaging the Past: 'CLT' through ELTJ Keywords. *ELT Journal*, 66(4), 430–439 [in English].

18. Kolb, E. (2013). *Kultur im Englischunterricht. Deutschland, Frankreich und Schweden im Vergleich (1975–2011)*. Heidelberg: Winter [in English].

19. Larsen-Freeman, D. (2011). *Techniques and Principles in Language Teaching* (3rd edition). Oxford University Press [in English].

20. Macht, K. (1990). *Methodengeschichte des Englischunterrichts*. 3 vols. Augsburg: University of Augsburg [in English].

21. Palmer, H.E. (1923). *The Oral Method of Teaching Languages*. Cambridge: Heffer [in English].

22. Puren, Ch. (1988). *Histoire des méthodologies de l'enseignement des langues*. Paris : Nathan-CLE international [in English].

23. Smith, R. C. (2005). An Investigation of the Roots of ELT, with a Particular Focus on the Work of Harold E. Palmer. Phd thesis, University of Edinburgh [in English].

Raisa Martynova,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Corresponding member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine,
Professor at the Department of Western and Oriental Languages and Methods of their Teaching,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
26, Staroportofrankivska str., Odesa, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7201-4247>

HISTORICAL BACKGROUND OF THE FORMATION OF THE FIRST INTERNATIONAL LANGUAGES AND THEIR METHODS OF TEACHING IN IV–XVII CENTURIES

One of the main laws of dialectics – the law of ‘denial-denial’ indicates that any novelty is effective if it excludes old, no longer relevant knowledge, but absorbs its present elements and synthesizes them with modern factors connected with society and personality development. According to this fact, an effective method of teaching foreign languages can be the one that uses the most appropriate methodical actions taken from ancient teaching methods and synthesizes them with the latest ones determined by the order of modern society. Therefore, the presented study touches on the problem of the first international methods of teaching foreign languages, the rejection of their irrelevant elements and the determination of those methods that are appropriate to be used in modern educational conditions. In the research the following conclusions were made. 1. The historical prerequisites for the formation of Greek as the first international language were the following: Greek special position within the Byzantine Empire in the IV–XIII centuries and its usage in all countries of the Mediterranean, which were supposed to maintain trade relations among themselves. The peculiarities of learning Greek were: 1) intuitive, which took place in an oral form based on the perception of the language of the clergy and imitation of the words and sentences which were heard; 2) conscious, which meant speaking on the basis of the study of the linguistic structure of the language. 2. The historical reasons for the formation of Latin as the second (next) interstate language were the following: the conquest of the Byzantine Empire by the Christ-bearers in the 13th century and its division into several principalities, among which Latin principality was dominant until the 16th century; the development of its contacts with Western European states. The Latin language educational process embraced four stages: 1) teaching the alphabet, writing letters, mastering the basics of grammar; 2) formation of reading and writing skills and development of the ability to translate texts into the students’ native language; 3) teaching how to understand by ear the sentences with complex grammatical phenomena; 4) memory development for memorizing set-expressions and texts of classical Latin literature. 3. The historical factors of the formation of French as the third (next) interstate language were the following: the French conquest of many lands in southern Europe, namely parts of the colonies of Spain, the Habsburgs, and the Netherlands in the 16th and 17th centuries; and the change of a large part of the Christian religion into the Protestant one. The methods of teaching French at that time were: 1) ‘governess method’ for individual learning; 2) ‘synthetic-deductive method’ for mass education. 4. The continuity of the methods of teaching Greek, Latin and French languages has been determined. It consisted in: 1) the use of Latin alphabet, initiated by the Greek enlightened clergy; 2) intuitive language mastering by the representatives of trade centers; 3) analytical study of foreign languages; 4) memorization of set expressions.

Key words: history of the development of foreign language teaching methods, historical prerequisites, first international languages, continuity of methods.

Подано до редакції 10.11.2023